

MARTIN PISTORIUS

VÄZEN VO VLASTNOM TELE

KNIŽNICA
SVETOVÝCH BESTSELLEROV

Väzeň vo vlastnom tele

Martin Pistorius

a

Megan Lloydová Daviesová

TATRAN

Z anglického originálu Martin Pistorius: GHOST BOY,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Simon & Schuster UK Ltd, London 2011,
preložila Elena Šikulová.

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2016 ako 5077. publikácia
a 134. zväzok edície LUK – Knižnica svetových bestsellerov.

Vydanie I.

Prebal a väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval
AldoDesing, Bratislava.

Zodpovedná redaktorka Anna Šikulová

Jazyková redaktorka Eva Mládeková

Technický redaktor Jaroslav Zdražil

Sadzba RS servis, Bratislava.

Vytlačili Těšínské papírny, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

Copyright © 2011 by Martin Pistorius and Megan Lloyd Davies

Photography © Jeff Turnbull

Translation © Elena Šikulová 2016

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2016

ISBN 978-80-222-0801-7

*Manželke Joanne,
ktorá načúva šepotu mojej duše
a ľúbi ma takého, aký som.*

Obsah

Úvod	11
1 Odpočítavanie	15
2 Hlbočina	19
3 Na vzduch	22
4 Škatuľka	25
5 Virna	31
6 Prebudenie	35
7 Rodičia	42
8 Zmeny	46
9 Začiatok a koniec	49
10 Deň za dňom	55
11 Úbožiak	60
12 Život a smrť	65
13 Moja mama	69
14 Druhé svety	76
15 Volské oko	80
16 Tajomstvo	83
17 Pohryznutie	89
18 Fúrie	91

19	Pávie pierka	96
20	Odvaha snívať	102
21	Tajomstvá	111
22	Zámotok	114
23	Ponuka, ktorá sa neodmieta	117
24	Skok dopredu	121
25	Stojac v mori	126
26	Jej návrat	129
27	Párty	132
28	Henk a Arrietta	139
29	Liečiteľ	142
30	Útek z klieťky	147
31	Prejav	153
32	Nový svet	159
33	Laptop	162
34	Terapeut	164
35	Spomienky	169
36	Keď sa nik nedíva...	173
37	Predstavy	178
38	Nový priateľ	183
39	Naučí sa to niekedy?	185
40	GD a Mimi	190
41	Láska k životu a život v láske	194
42	Slovné zrážky	200
43	Neznámi	205
44	Všetko sa mení	210
45	Stretnutie s Mickeym?	214
46	Aký skutočne som	219
47	Levie srdce	221
48	Povedal som jej to	225
49	Cukor a soľ	227
50	Prepadnutie	233

51	Stúpanie	238
52	Lístok	241
53	Cesta domov	245
54	Spolu	248
55	Nemám na výber	256
56	Fred a Ginger	260
57	Odchod	262
58	Na rázcestí	265
59	Vyznania	267
60	Vysoko a ďaleko	271
61	Rozlúčka	275
62	Opúšťanie	280
63	Nový život	282
64	Čakanie	287
	Podakovania	291

Úvod

V televízii opäť vysielajú *dinosauria Barneyho*. Neznášam ho a neznášam ústrednú pesničku tohto seriálu. Spieva sa na melódiu známej anglo-americkej piesne *Yankee Doodle Dandy*.

Sledujem, ako deti skáču, padajú a vrhajú sa do fialovej náruče dinosaura. Až potom sa rozhliadnem vôkol seba. Tu deti nehybne ležia na zemi alebo sedia ako prikované v kreslách. Ja sedím na invalidnom vozíku a nepadnem len vďaka tomu, že ma pridržiava ochranný pás. Naše telá sú väzením, z ktorého niet úniku – keď chcem niečo povedať, som ticho, keď chcem načiahnuť ruku, ani sa nepohne.

Medzi mnou a týmito deťmi je jediný rozdiel: moja myseľ lieta a pobehuje, robí saltá, premety a kotrmelce v snahe zbaviť sa okov, čo ju zväzujú. Do temného sveta vpúšťa vznešené žiarivé svetlo. Ale to nik nevie, pretože to nedokážem povedať. Nazdávajú sa, že i ja som len prázdna schránka, a preto tu len tak sedím a deň čo deň už deväť rokov počúvam *dinosauria Barneyho* a *Levieho kráľa*, a keď som si myslel, že horšie to už nemôže byť, tak prišli na scénu *Teletubbies*.

Mám dvadsaťpäť rokov, no spomienky sa mi uchovali len od obdobia, keď som sa začal vracat' do života. Najprv som sa niekam stratil... Keď som počul, ako pri mne rozoberajú, že už mám šesťnásť a možno by bolo načase, aby mi oholili začínajúce strnisko na brade, pripadalo mi to ako záblesky svetla v tme. Zdesene som načúval, o čom sa zhovárajú. Hoci som si z minulosti nič nepamätal, bol som si istý, že som ešte dieťa, a hlasy naznačovali, že čoskoro bude zo mňa muž. Pomaly som si začal uvedomovať, že hovoria o mne, a začal som chápať aj to, že mám mamu a otca, brata a sestru a že ich mám každý večer pri sebe.

Videli ste už niekedy taký film, kde sa niekto prebudí ako duch, ale nevie, že zomrel? Presne tak som si pripadal, keď okolo mňa chodili ľudia a správali sa, akoby som tam ani nebol, a ja som tomu vôbec nerozumel. Chcel som kričať, revať, prosíkať, naliehať, no nedokázal som vydať hláska. Moja myseľ sa ocitla v pasci nepoužiteľného tela. Ruky ani nohy som nedokázal ovládať, hlas mi onemel. Nedokázal som sa pohnúť či vydať zvuk, ktorým by som naznačil, že vnímam. Bol som neviditeľný, bol som ako duch.

Naučil som sa znášať svoje tajomstvo, stal som sa tichým svedkom okolitého sveta a život mi ubiehal v slede nemených dní. Od môjho precitnutia ubehlo už deväť rokov. Toto obdobie sa mi podarilo prežiť vďaka jedinému, čo mi ostalo – vďaka mysli. Pomocou nej som skúmal všetko od čierneho prepادلiska beznádeje až po psychedelickú krajinu fantázie.

Tak to bolo, až kým sa neobjavila Virna. Ona jediná verí, že sa vo mne ukrýva aktívne vedomie. Verí, že som schopný chápať veľa z toho, čo iní považujú v mojom prípade za vylúčené. Chce, aby som to zajtra dokázal. Podstúpim testy na klinike špecializovanej na to, aby umožnili nemým pre-

hovoríť. Pomáhajú komunikovať rôznym ľuďom – postihnutým Downovým syndrómom, autizmom či ochrnutím po porážke.

Niečo vo mne sa bráni, aby som uveril možnosti, že toto stretnutie vyslobodí človeka uväzneného v mojom vnútri. Trvalo mi veľmi dlho, kým som prijal skutočnosť, že sa nachádzam v pasci vlastného tela, a zmieril sa s niečím takým neuveriteľným, až sa bojím predstavy, že by som svoj osud mohol zmeniť. No pri pomyslení, že možno si niekto konečne uvedomí, že som naozaj tu, pocítim v hrudi aj napriek strachu šelest krídel vznešeného vtáka menom nádej.

Odpočítavanie

Dni trávim v opatrovateľskom domove na predmestí veľkého juhoafrického mesta. Len niekoľko hodín od nás sa nachádzajú krovinaté kopce, kde revú levy, hľadajúc ďalšiu obeť. V ich stopách tiahnu hyeny, aby ohlodali zvyšky, a za nimi supy v nádeji, že sa im ešte podarí nájsť na kostiach posledné kúsky mäsa. Nič nevyjde nazmar. Zvieracie kráľovstvo je dokonalý kruh života a smrti, nekonečný ako čas sám.

Bezbrehosti času rozumiem tak dobre, až sa v nej strácam. Dni plynú, niekedy uplynú aj celé týždne, a ja sa uzavriem a v mojom vnútri sa rozľahne čierňava. Som nič. Kŕmia ma, umývajú, prenášajú z vozíka do postele a z lôžka do vozíka. Inokedy sa celkom pohrúžim do drobností okolitého sveta. Sledujem svet bitiek a šarvátok mravcov na zemi, bojujú medzi sebou, majú svojich víťazov a porazených a ja som jediným svedkom ich zápasov. Zápasov rovnako krvavých a strašidelných, ako sú ľudské súboje.

Dokonale som sa naučil ovládať čas, nie som len pasívny príjemca. Zriedkakedy vidím na hodiny, no naučil som sa určovať čas z polohy slnka, dopadajúcich lúčov a vrhnutých

tieňov. Uvedomil som si totiž, že si dokážem zapamätať, kde dopadalo slnko, vždy keď sa niekto spýtal, koľko je hodín. V presnosti som sa ešte zdokonalil, keď som k tomu pridal fixné body, ktorými moje dni tak nemilosrdne oplývali: ranný nápoj o desiatej, obed o pol dvanástej, popoludňajší nápoj o tretej... Koniec koncov na precvičovanie som mal času viac než dosť.

Dnes už dokážem čeliť dňom so vztýčenou hlavou, odpocítavam ich minútu po minúte, hodinu po hodine. Tiché zvuky čísel mi vyplňajú celé vnútro. Mäkká zaguľatenosť osmičiek a šesťiek, upokojujúce staccato dvojky a trojky... Keď takto ubehne týždeň, ďakujem, že žijem v slnečnej krajine. Keby som sa narodil napríklad na Islande, hodiny by som nikdy nepokoril. Obmývali by ma nekonečné vlny času a ja by som sa ich náporu kúsok za kúskom poddával ako kameň na pláži až do úplného rozpadu.

Odkiaľ viem to, čo viem – napríklad že Island je krajinou extrémnej tmy a svetla a že po levoch prídu hyeny a za nimi ešte supy –, je pre mňa záhadou. Informácie nasávam, ak sa mi náhodou podarí vypočuť si zapnuté rádio – hlasy z neho sú pre mňa ako cesta dúhou k zlatému pokladu, ktorý predstavuje svet vonku. Inak nechodím na žiadne vyučovanie ani mi nik nečíta. Uvažujem, či to, čo som sa naučil, kým som ochorel, ešte stále platí. Choroba mi dokaličila telo, no mysle sa zmocnila len dočasne.

Je pravé poludnie, to znamená, že do otcovho príchodu ostáva necelých päť hodín. Je to pre mňa najjasnejší bod dňa – keď po mňa o piatej príde otec, budem môcť konečne na chvíľu opustiť opatrovateľský domov.

Slovami ani nedokážem opísať nadšenie, aké zažívam, keď po mňa niekedy príde mama po práci už o druhej.

Začnem počítať už teraz – sekundy, minúty, hodiny...
Možno potom otec príde o niečo skôr.

Jeden, dva, tri, štyri...

Dúfam, že cestou domov zapne otec rádio a budeme počúvať kriketový zápas. Pri vyradovaní pálkara otec občas vzrušene žiada rozhodcu o vyjadrenie tradičnou formulkou: „Howzat?“

Doma zas brat David hráva počítačové hry a sem-tam nadšene zvolá: „Postupujem do ďalšieho levelu!“

Ani netušia, ako veľa pre mňa takéto chvíle znamenajú. Otec povzbudzuje svoj tím, brat vraští obočie, lebo sa mu nedarí vylepšiť si skóre, a ja si v duchu predstavujem, ako by som zavtipkoval alebo ako by som si spolu s nimi zanaďoval, keby som len mohol. Na krátku chvíľu sa mi občas podarí necítiť sa len ako náhodný prístojaci.

Už aby tu bol otec.

Tridsaťtri, tridsaťštyri, tridsaťpäť...

Dnes mám akési ťažšie telo, remeň, ktorým som upevnený k vozíku, sa mi cez oblečenie zarezáva do pokožky. Bolí ma pravý bok. Uľavilo by sa mi, keby ma niekto na chvíľu uložil poležiačky. Hodiny sedenia neprinášajú ani náhodou taký pocit odpočinku, ako by ste možno čakali.

Poznáte tie kreslené rozprávky, kde niekto padne z veľkej výšky, dopadne na zem – švác – a rozbije sa na márne kúsky? Presne tak sa cítim – akoby som sa rozbil na milión čiastočiek a každá jedna ma bolí. Keď gravitácia pôsobí na človeka, ktorého telo nenapĺňa svoj účel, je to bolestivé.

Päťdesiatsedem, päťdesiatosem, päťdesiatdeväť. Jedna minúta.

Ešte štyri hodiny a päťdesiatdeväť minút.

Jeden, dva, tri, štyri, päť...

Nech sa akokoľvek snažím, myšlienky mi jednoducho zabiehajú k bolesti v boku. Spomeniem si na rozlámanú kreslenú postavičku. Občas si želim, aby som spadol a rozsypal sa na kôpku drobných črepov. Potom by som možno rovnako ako tie kreslené postavičky vyskočil na nohy, zázračne by som sa dal dokopy a pustil by som sa do behu.

Hlbočina

Až do dvanástich rokov som bol úplne normálny chlapec. Možno trochu utiahnutejší ako ostatní a nebol som taký sebavedomý a drsný, ale bol som šťastný a zdravý. Najviac zo všetkého ma bavili veci, ktoré súviseli s elektrinou, a mal som na to taký prirodzený talent, že keď sa nám raz pokazila elektrická zástrčka, mama mi dovolila, aby som ju opravil, hoci som mal ešte iba jedenásť. No už niekoľko rokov som vyrábал vlastné elektrické obvody. Do počítača rodičov som nainštaloval tlačidlo na obnovenie pôvodných nastavení a do svojej izby som si zaviedol alarm, aby mi tam nechodili mladší súrodenci – brat David a sestra Kim. Chceli sa zmocniť môjho legového kráľovstva, no do mojej izby smel okrem rodičov vojsť len jediný tvor – náš žltý psíček Pookie. Ten sa za mnou vláčil úplne všade.

Chodil som na množstvo stretnutí a konzultácií a pozorne som načúval. Tak som sa dozvedel, že v januári v roku 1988 som sa po návrate zo školy sťažoval na bolesť hrdla a do školy som sa už nikdy nevrátil. Ubehlo niekoľko týždňov a mesiacov a ja som postupne prestal jesť, bol som nadmerne ospalý a stále som sa sťažoval na bolesti pri chôdzi. Nepoužívané telo